

4. Současné pojetí tělesné výchovy a její kurikulum

Mgr. Jiří Sliacky, Ph.D.

Katedra tělesné výchovy a společenských věd (EDUC)

„Cíle vzdělávání musí být odvozovány jak z individuálních, tak i společenských potřeb. Vzdělávání se nevztahuje jen k vědě a poznávání, tedy k rozvíjení rozumových schopností, ale i k osvojování si sociálních a dalších dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem i ke společnosti jako celku, k emocionálnímu a volnému rozvoji, v neposlední řadě pak ke schopnosti uplatnit se v měnících se podmínkách zaměstnanosti a tím i trhu práce.“

(Národní program rozvoje vzdělávání, 2001)

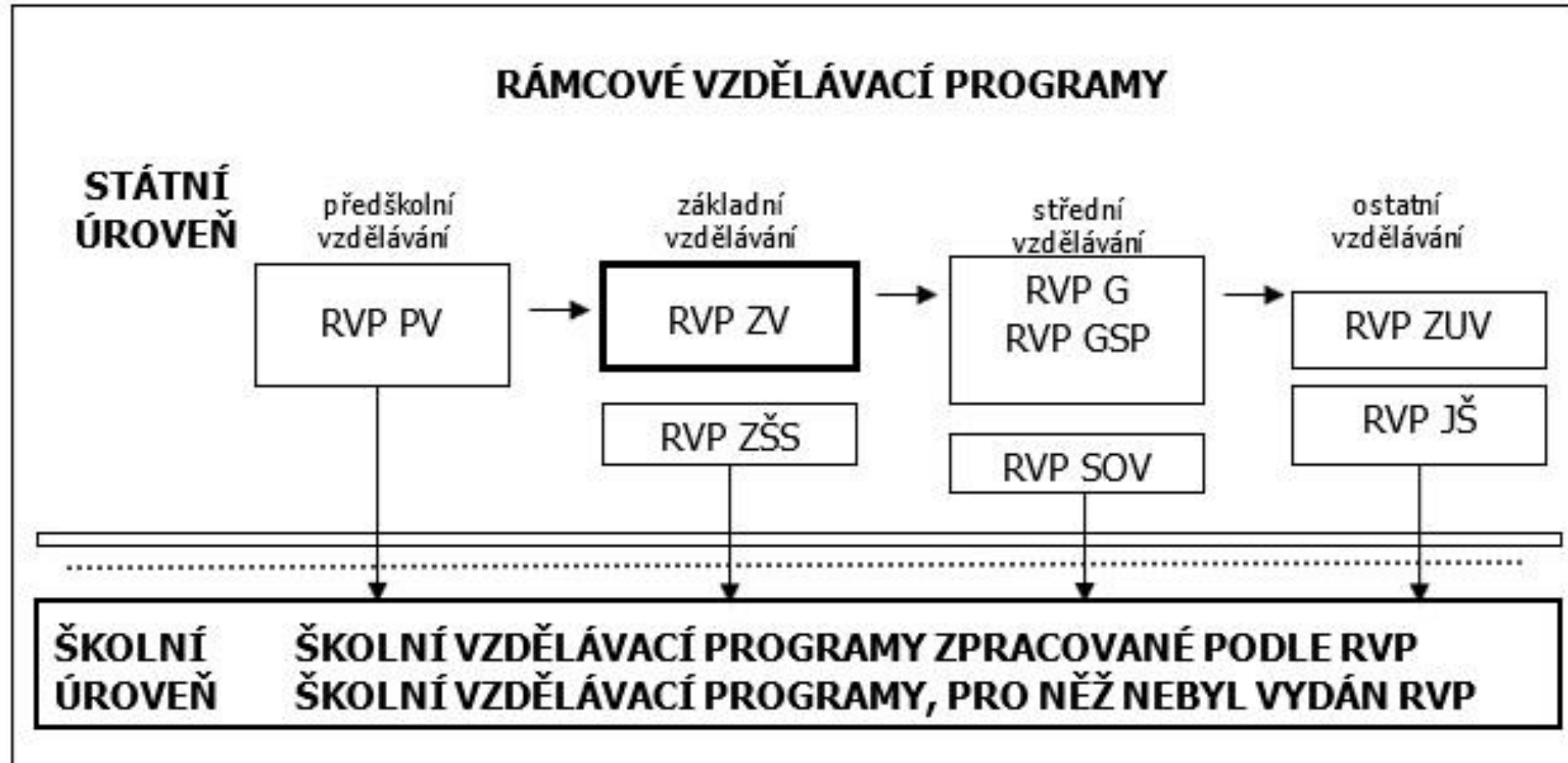
Kurikulum

- je obsah vzdělávání orientovaný vzdělávacími cíli, záměrně či bezděčně osvojovaný v učebním prostředí a zakotvený v kurikulárních dokumentech (*Hajerová Müllerová, Slavík, 2020, s. 16*)
- široké pojetí
 - koncepční forma (dokumenty školské politiky, obsahující vize, plány, priority, koncepce...)
 - projektová forma (vzdělávací programy, učební plány, osnovy, standardy vzdělávání)
 - realizační forma (obsah vzdělávání realizovaný samotnými pedagogy při vyučování)
 - výsledková forma (vzdělávací výsledky, tedy reálně osvojené vzdělávací obsahy)
 - efektové forma (efekty, dopady obsahu vzdělávání v profesní kariéře lidí a jejich hodnotách, postojích...)
- úzké pojetí
 - společné označení pro koncepční dokumenty vzdělávací politiky, vzdělávací programy, učební plány, učební osnovy a standardy vzdělávání

Dokumenty vzdělávací politiky ČR

- Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha), vydán 2001
- Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, vydána 2014, nahrazuje Bílou knihu
- **Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+**, vydána 2020, nahrazuje předchozí strategii a je aktuálně platným dokumentem vzdělávací politiky ČR
- dokumenty vzdělávací politiky legislativně zakotvuje zák. č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Struktura kurikulárních dokumentů ČR

(RVP ZV, 2021, s. 5)

Rámcové vzdělávací programy (RVP)

- vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy
 - RVP PV (pro předškolní vzdělávání)
 - **RVP ZV (pro základní vzdělávání)**
 - RVP ZUV (pro základní umělecké vzdělávání)
 - **RVP G (pro gymnázia), RVP GSP (pro gymnázia se sportovní přípravou)**
 - **RVP SOV (pro střední odborné vzdělávání)**
 - RVP SV (pro speciální vzdělávání)
- klíčovými částmi RVP jsou
 - vzdělávací oblasti (vnitřně členěné, mohou zahrnovat více předmětů)
 - klíčové kompetence (pro celoživotní učení)
 - průřezová témata (vzdělávací obsah napříč vzdělávacími oblastmi)
 - rámcový učební plán
 - vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

RVP ZV

- vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** zahrnuje Tělesnou výchovu a Výchovu ke zdraví
- výstupy TV jsou členěny
 - 1. stupeň, 1. období (1. – 3. třída)
 - 1. stupeň, 2. období (4. – 5. třída)
 - 2. stupeň – činnosti ovlivňující zdraví, činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností, činnosti podporující pohybové učení
- výstupy pro zdravotní TV jsou členěny stejným způsobem, pouze 2. stupeň nemá členění na dílčí oblasti činností
- stanovené **výstupy** jsou pro ŠVP závazné, žák je naplňuje vždy na konci daného období
- RVP ZV obsahuje také minimální doporučené úrovně pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření
- uvedené **učivo** má doporučující charakter, ale po implementaci do ŠVP se stává pro školu závazné

RVP ZV

- klíčové kompetence (k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní, digitální)
- průřezová témata (osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova, environmentální výchova, mediální výchova)
- rámcový učební plán - minimální týdenní časová dotace pro vyučovací předmět Tělesná výchova jsou na 1. i 2. stupni 2 hodiny týdně
- **standards pro ZV** - součást RVP ZV jako jeho příloha, obsahuje ale pouze standardy pro Český jazyk a literaturu, Matematiku a její aplikace a cizí jazyky (AJ, NJ, FJ), zpracovány jsou ale i standardy pro TV (ty však jako pouze doporučené nejsou součástí přílohy RVP)

RVP G

- vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** zahrnuje Tělesnou výchovu a Výchovu ke zdraví
- Tělesná výchova je dále členěna na oblasti činností ovlivňujících zdraví, ovlivňujících úroveň pohybových dovedností a podporujících pohybové učení
- stanovené **výstupy** jsou pro ŠVP závazné, stejně jako **učivo**, které je chápáno jako prostředek k dosažení definovaných výstupů
- RVP obsahuje **klíčové kompetence** (k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, k podnikavosti)
- **průřezová témata** jsou stejná jako v RVP ZV, chybí pouze téma výchova demokratického občana
- **rámcový učební plán** - předmět TV musí být zařazen v každém ročníku, celková minimální dotace za všechny čtyři ročníky je 8 hodin týdně

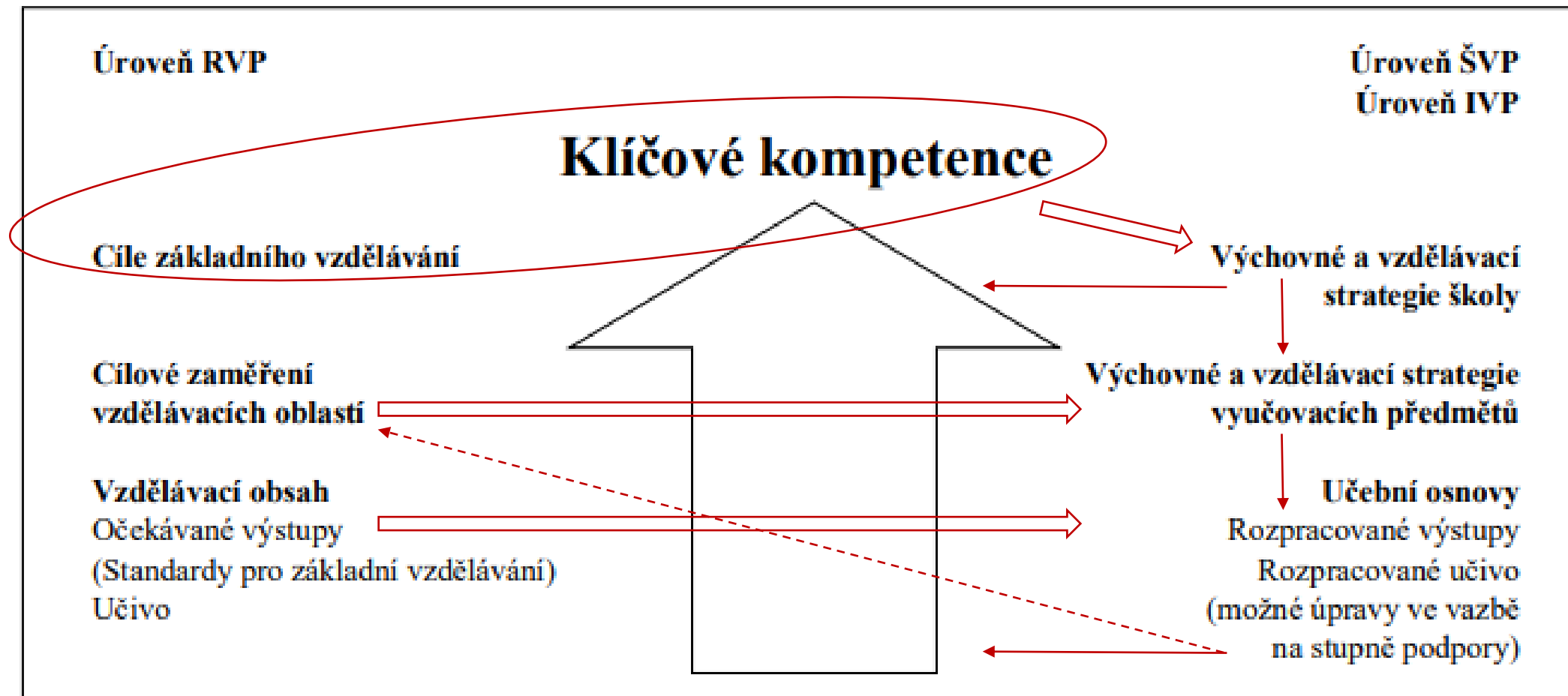
RVP GSP

- vzdělávací oblast **Člověk, sport a zdraví** zahrnuje Tělesnou výchovu, Sportovní trénink a Výchovu ke zdraví
- Tělesná výchova je dále členěna jako v RVP G
- Sportovní trénink je členěn na oblasti sportovní trénink a zdraví, činnosti ovlivňující úroveň sportovní výkonnosti ve sportovní specializaci a činnosti podporující sportovní trénink
- **rámcový učební plán** - předmět Tělesná výchova a Sportovní trénink musí být zařazen v každém ročníku, celková minimální dotace obou těchto předmětů za všechny čtyři roky činí 64 hodin týdně

RVP SOV

- RVP pro jednotlivé studijní obory středoškolského vzdělávání jsou koncipovány zvlášť po jednotlivých skupinách oborů (konzervatoře, nástavbové studium, obory E, J, H, L0 a M)
- RVP SOV mají vzdělávací oblasti koncipovány nepředmětově, do konkrétních předmětů je pak rozpracovává příslušné SVP
- vzdělávací oblast **Vzdělávání pro zdraví** zahrnuje obsahové okruhy péče o zdraví, tělesná výchova a zdravotní tělesná výchova
- vzdělávací oblast definuje požadované výsledky vzdělávání (výstupy) a učivo, obojí je pro zpracování SVP závazné
- součástí RVP SOV jsou rovněž **klíčové kompetence**, ale také **odborné kompetence**, směřující k danému studijnímu oboru, a dále **průřezová témata**
- **rámcové rozvržení obsahu vzdělávání** - tělesná výchova musí být zařazena v každém ročníku studia s minimální časovou dotací 2 hodiny týdně

Naplňování RVP prostřednictvím ŠVP

(RVP ZV, 2021, s. 15)

Školní vzdělávací programy (ŠVP)

- ŠVP musí být zpracováno v souladu s příslušným RVP a podle pokynů v něm uvedených
- na základě rámce příslušného RVP stanovuje ŠVP
 - konkrétní cíle vzdělávání
 - délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání
 - podmínky pro přijímání uchazečů, průběh a ukončení vzdělávání (včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami)
 - shrnuje materiální, personální a ekonomické podmínky školy
- ŠVP vydává ředitel(ka) školy po projednání s pedagogickou radou a schválení školskou radou školy
- za účelem koordinování prací na přípravě a sestavování ŠVP je na škole ustanoven tzv. koordinátor ŠVP (pedagogický pracovník, pobírající za tuto funkci příplatek k platu)
- jedná se o dokument, který musí být veřejně dostupný

Současné pojetí školní TV

- TV je v RVP ZV, G a GSP součástí vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, v RVP SOV vzdělávací oblasti Vzdělávání pro zdraví (součástí těchto oblastí je také Výchova ke zdraví)
- zdraví je potom chápáno jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody a považováno za důležitý předpoklad pro aktivní a spokojený život, proto je jednou z priorit vzdělávání
- zařazení TV do vzdělávání má prohloubit vztah žáků a studentů ke zdraví, posílit rozumové i citové vazby k této problematice a rozvinout praktické dovednosti, které určují zdravý životní styl a kvalitu života v dospělosti (*Fialová, 2010, s. 75*)
- TV usiluje o trvalý vztah k pohybovým činnostem a o optimální rozvoj tělesné, duševní a sociální zdatnosti, přičemž vychází především z motivující atmosféry, zájmu žáků a z jejich individuálních předpokladů (*Fialová, 2010, s. 76*)
- nové trendy v pohybových a sportovních aktivitách, velké prolínání těchto aktivit i do volného času (pedagogika volného času, zážitková pedagogika), prožívání pohybu, zážitky s pohybem...
- TV, pohybové a sportovní aktivity jsou často nástrojem společenské integrace a interakce, seberealizace, jsou spojovány a využívány k prohlubování zodpovědnosti za životní prostředí, slouží jako matérie pro šíření myšlenek míru, svobody, jednoty, vlastenectví, pomáhají rozvoji kreativity a estetického cítění...

Cíle současné školní TV

- **vzdělávací cíle**
 - *informativní* (poznatky, postupy, metody...)
 - *formativní* (rozvoj schopností, zkvalitňování pohybového projevu...)
- **výchovné cíle**
 - *všeobecné* (charakterové vlastnosti, estetické prožívání, ochrana životního prostředí)
 - *specifické* (kladný vztah k pohybu, rozvoj tělesné zdatnosti, zájem o sportovní činnost)
- **zdravotní cíle**
 - *kompenzační* (kompenzace tělesné zátěže, regenerace duševních sil, obnova pozornosti...)
 - *hygienické* (osobní hygiena při pohybových aktivitách, užívání cvičebního úboru, správná výživa, dostátek spánku...)
- **socializační cíle**
 - *skupinové* (spolupráce v týmu, poskytování opory, záchrany a dopomoci, prožívání různých rolí ve skupině, důvěra v ostatní členy týmu...)
 - *individuální* (zvyšování sebedůvěry, kladné sebepojetí, rozvoj komunikačních schopností, tolerance, ohleduplnost, smysl pro fair play...)

(Fialová, 2010, s. 91-95)

Použité zdroje

FIALOVÁ, Ludmila. *Aktuální témata didaktiky : školní tělesná výchova*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. 151 s. ISBN 9788024618548.

HAJEROVÁ MÜLLEROVÁ, Lenka a Jan SLAVÍK. *Modelování kurikula*. První vydání. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, 2020. 193 stran. ISBN 9788026109037.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV). Edu.cz [online]. [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.